

FIKİH KÖŞESİ YAZILARI (66)

Sabır ile ilgili fıkıh soruları

- ***Sabır nasıl anlamak gerekir, sabır hangi durumlarda olur?***

Sabır anlamak için önce tanımak gerekir. Öyle ise, sabır nedir? Kısaca ifade edecek olursak şunları ifade edebiliriz.

Sabır, acıya katlanma, hayatta karşılaşılabilecek sıkıntı ve meşakatlere dayanıklı olmak, soğuk kanlı hareket etmek, dinin ve akl-ı selimin gösterdiği yolda sebat etme, kendini tutma anlamlarına gelir.

Sabır, ruhta oluşan bir melekedir ki, son derece güzel bir huydur. Dayanılması zor ve nefse ağır gelen şeylere katlanmak ancak sabır denilen bu meleke ile mümkündür. Dinin emirlerini yerine getirmek, yasaklarından kaçmak, nefsin gayr-i meşru istek ve arzularına yenilmemek, başa gelebilecek musibetlere, elem ve kederlere karşı koyabilmek, bunların üstesinden gelebilmek ancak sabra sarılmak suretiyle olur. Dolayısıyla sabır bütün faziletlerin anası, hayatta muvaffak olmanın ve kemal ermenin sırrı olarak kabul edilir. Buna karşılık her çeşit rezaletin sebebi ise, sabırsızlık veya gerektiği kadar sabırla hareket etmemektir. Bundan dolayıdır ki, sabır her faziletin üstünde bir değer taşır. Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'inde "*Şüphesiz Allah Teâlâ sabredenlerle beraberdir*"¹ buyurmuş ve sabrın önemine dikkatlerimizi çekmiştir. Peygamber Efendimiz (a.s) da "*Sabır bütün hayırların anahtarıdır*".² "*Sabır imanın yarısıdır*".³ "*İmanda sabır bedendeki baş yerindedir*".⁴ buyurarak sabrın ehemmiyetine işaret buyurmuştur. Sabrın ne zaman daha değerli olduğunu göstermesi açısından şu hadis-i şerif de önemlidir: "*Sabır, acı bir olayın yaptığı sarsıntıya karşı ilk anda gösterilen tahammüldür*".⁵

Kısaca tarif ettiğimiz ve faziletine işaret ettiğimiz sabra ne zaman sarılmamız gereklidir denilecek olursa; yine özetle şunları ifade edebiliriz.

¹ Bakara, 2:153, 155

² Şuabu'l İman, 12/250, H. No: 9524

³ El-Camiu's Sagır, s. 316, H. No: 5130

⁴ El-Camiu's Sagır, s. 316, H. No: 5136

⁵ Buhârî, Cenâiz, 32

Hangi durumlarda sabretmemiz gerektiğini yine dinimizi bize öğreten Peygamberimiz, sabrın, sabrı gerektirecek olayın ilk meydana geldiği anda lazım olduğunu, acele etmemek gerektiğini yukardaki hadis-i şerifinde belirtmiştir.

Bazı sıkıntılar vardır ki, insan iradesi onunla baş edemez; gücü yetmez. İşte böyle zamanlarda heyecana kapılmadan ve şikayet etmeden takdir-i ilahiye razı olmak gerekir. Nitekim Cenab-ı Hak, Kuran-ı Kerim’de Yusuf sûresinde sabr-ı cemili (güzel sabır) emretmektedir.⁶ Sabr-ı cemil ise, içinde şikayet olmayan sabırdır. Sabır, Kur’ân’da yetmişden fazla âyette zikredilmiş ve insan tabiatına aykırı olan zorunlu hallere uymak ve güçlülere karşı koymaya sabretmek denilmiştir. Çünkü sabrın gayesi, beklenmedik olaylar, içine düşülen güçlükler karşısında tedirgin olmamak, paniğe kapılmamak ve tahammül göstermektir. Efendimiz (a.s) şöyle buyurmuştur: *“Mü’minin işi hayrete şayandır. Zira işinin hepsi onun için hayırlıdır. Bu özellik yalnız mü’mine özgüdür. Zira sevinirse şükreder. Bu ise onun için hayırlıdır. Başına belâ gelirse sabreder. Bu da onun için hayırlıdır”.*⁷

Fakat mahkûmiyete, meskenete ve zillete razı olmak, haksız tecavüzlere, insan haysiyetine gölge düşürecek saldırılara katlanmak ve bunlara ses çıkarmamak sabretmek değildir. Çünkü meşru olmayan şeylere karşı sabırlı olmak sabretmek değildir. Aslında bunlara karşı en azından içten elem duymak ve gücünün sonuna kadar bunlarla mücadele etmek gerekir. İnsanın kendi gücü ve iradesiyle üstesinden gelebileceği kötülöklere katlanması ya da karşılayabileceği ihtiyaçları karşısında gevşemesi sabır değil, acizlik, tembellik ve korkaklıktır. Halbuki Rasûlullah (s.a.v); *“Ya Rabbi! Acizlikten ve tembellikten sana sığınırım”*⁸ diye dua etmiştir. Dolayısı ile sabrın da bir sınırı vardır. Sabredilmemesi gereken yerde sabretmek sabır değil, zillettir.

• ***“Allah’tan sabır istemeyin, sabır isterseniz musibetleriniz artar.” diye bir hadis var mı? Buna göre sabır istemek günah mıdır?***

Bu anlamda Tirmizî’de bir hadis-i şerif olduğu ifade edilse de, Tirmizî’de rivayet edilen hadis şöyledir:

⁶ Yusuf, 12:18

⁷ Riyâzu’s-Sâlihîn, 1, 54

⁸ Buharî, Cihad, 25

Enes b. Malik (r.a) anlatıyor: “Nebi (s.a.v) hastalıktan bitkin düşmüş bir kişiyi ziyaret etti. Ona “*Bundan önce Allah’a nasıl dua ediyordun?*” diye sordu. Hasta “Allahım ahirette vereceğin cezayı bu dünyada peşinen ver diye dua ediyordum” dedi. Peygamberimiz (a.s): “*Sübhânallâh, sen buna takat yetiremezsin. Bunun yerine “Rabbimiz, bize dünyada da ahirette de güzellik (hasene) ver”⁹ deseydiniz ya*” buyurdu. Arkasından ona dua etti, adam da şifa buldu.”¹⁰ Bu hadis-i şerifte de sabır isteme konusu geçmemiştir. Ancak bir Müslüman, karşılaşmış olduğu bir musibetten kurtulma noktasında dua etmeli, kurtuluşu Cenab-ı Hak’tan dilemelidir. Sabır işi, sabretmeyi gerektirecek bir durumun ortaya çıkmasından sonradır. Durup dururken “*sabır ver*” demenin herhalde bir gereği yoktur. Zaten şu ayet de buna işaret etmiyor mu? “*(Ey Peygamber!) Sabredenleri müjdele! O sabredenler, kendilerine bir bela geldiği zaman: Biz Allah’ın kullarıyız ve biz O’na döneceğiz, derler.*”¹¹

• **“İman iki kısımdır, yarısı şükür yarısı sabırdır.” buyuruluyor; bunu açıklar mısınız? Burada sabırdan ve şükürden kastedilen nedir?**

Bu mealde bir hadis-i şerif Enes b. Malik (r.a)’den rivayet edilmiştir. Bu hadis-i şerifi konu başlığı olarak ele alan İbn el-Kayyim, hadisin anlaşılması anlamında on kadar tevcihte (yönlendirmede/izahta) bulunmuştur. Hadis, “*İman, iki kısımdır. Yarısı sabırda, yarısı da şükürdedir*”.¹² şeklinde rivayet edilmiş ve izahı özetle şöyle yapılmıştır: “Şükür tevhitten kaynaklanır, sabır ise insan nefsinin arzuladığı şeyleri yapmayarak hevâ ve hevesi terk etmektir. Dolayısıyla sabır ve şükür ancak tam ve güçlü bir imanla sergilenebilir. Nitekim Allah (c.c) bu iki güzel meleke sahibini bir ayet içinde zikretmiş ve şöyle buyurmuştur: “*Elbette bunda çok sabreden, çok şükreden herkes için ibretler vardır.*”¹³

• **Bir derdimiz olduğunda dua ediyoruz. Ama aynı zamanda da ağlıyoruz. Ağlamak sabırsızlık mıdır? Bu konuda Peygamber Efendimiz’in tavsiyesi nedir?**

Elbette dertlerden, problemlerden kurtulmak için Allah’a dua ederiz. Zaman

⁹ Bakara, 2:201

¹⁰ Tirmizî, Sünen, Kitabu’d-Daavât, Bab, 71, H. No: 3487

¹¹ Bakara, 2:155-156

¹² El-Camiu’s Sagîr, s. 186, H. No: 3106

¹³ Şûra, 42:33; Mevsuatü Müellefat-ı İmam İbn el-Kayyim, s. 108

zaman da karşılaştığımız zorluklar karşısında hüzünlenir ve ağlarız. Bunlar sabırsızlık anlamına gelmez. Peygamber Efendimiz (a.s), oğlu İbrahim vefat ettiği zaman hüzünlendi ve ağladı. Bu durumu garipseyen Abdurrahman b. Avf (r.a): "Ya Resûlallah! Halk musibet anında sabretmeyebilir, fakat sen de mi?" diye hayretini ifade etti. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v.): *"Ey Avf'ın oğlu! Bu durum, bir babanın çocuğuna karşı beslediği rikkat ve şefkattir. Yoksa sabır ve tevekkülü zedeleyen bir haykırış ve ağıt yakma değildir."* buyurdu. Sonra Resûlullah'ın bu göz yaşlarını diğer damlaların izlediği görüldü. Bunun üzerine de Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: *"Göz ağlar ve kalp mahzun olur. Biz, Rabbimiz'in razı olacağı sözden başka bir kelime ile kederimizi ifade etmeyiz. Ey İbrahim, senin ayrılığınla çok mahzun ve kederliyiz."* buyurdu.¹⁴ Elbette üzölmek ve üzüldüğünü göstermek insani bir davranıştır. Üzüürken önemli olan hadis-i şerifte görüldüğü gibi, Allah'ın razı olacağı davranış içinde olmak ve konuşmak, Allah'ın razı olmadığı biçimde hareket etmemektir. Allah en iyisini bilir.

M. Hulusi Ünye

¹⁴ Buhârî, Cenâiz, 44; Ebû Davûd, Cenâiz, 24; İbn Mâce, Cenâiz, 53, 60; Ahmed b. Hanbel, III, 193